

CAMİ VE HAYAT¹

Peygamber Efendimiz ve güzide ashabı Rabbimizin izniyle Mekke'den Medine'ye hicret etmişlerdi. On üç sene süren bin bir türlü eziyet artık sona ermişti. Allah Resûlü (s.a.s) arkadaşı Hz. Ebubekir ile birlikte Medine'ye vardıklarında Müslümanlar sevinçle onları karşıladı. Kadınlar ve erkekler evlerin damlarına çıkmışlardı. Çocuklar ve hizmetçiler hasretle yolunu gözledikleri Peygamber Efendimizi bağırarak bastılar. Artık Yesrib, Medine oldu. Medeniyetin beşiği olacak bu münevver şehirde Sevgili Peygamberimizin yaptığı ilk iş ise mescidin yerini tayin etmek oldu.

'Mescit' sözcüğü 'tevazu ile eğilmek' anlamındaki secde etmek kelimesinden türeyen ve 'secde edilen yer' mânâsını ifade eden bir isimdir. Kur'ân-ı Kerîm ve hadislerde Müslümanların ibadet mekânları 'mescit' olarak anılmıştır ki, bu adlandırma oldukça manidardır. Peygamber Efendimiz ise bir hadis-i şeriflerinde **“أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنْ رَبِّهِ وَهُوَ سَاجِدٌ”** **“Kulun, Rabbine en yakın olduğu an, secde ânıdır.”** (Ebû Dâvûd, Salât, 147, 148) buyurmuş, Müslüman'ın ibadetinde secdenin ayrıcalıklı bir yeri olduğunu bildirmiştir.

İslam tarihinde içinde cuma namazı kılınan ve hutbe okunan daha büyük mescitlere, cemaati bir araya toplayan manasında 'el-mescidü'l-câmi' olarak bir kullanım oluşmuştur. Ülkemizde zamanla, bu tamlamanın 'cami' kısmı tek başına kullanılarak yaygınlık kazanmış, 'mescit' ismi ise müstakil olmayan, çok daha küçük ibadethanelere has kılınmıştır. İslâm dünyasının geri kalanı ise 'mescit' ismini benimsemiş, Müslümanların en kutsal mekânları olarak bilinen Mescid-i Harâm, Mescid-i Aksâ ve Mescid-i Nebevî özel isimleriyle anılmaya devam edilmiştir.

Toplumları inşa eden en büyük güç dinlerdir. Dinlerin ise insanlığa aktarıldığı yegâne yerler mabetlerdir. Kur'an-ı Kerim yeryüzünde mâbed olarak yapılmış ilk evin Kâbe olduğunu haber verir. Allah Teâlâ bu hususta şöyle buyurur:

إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِّلْعَالَمِينَ

“Gerçek şu ki, insanlar için yapılmış olan ilk ev, âlemlere bir hidayet ve bir bereket kaynağı olan Mekke'deki Kâbe'dir.” (Âl-i İmrân, 3/96.)

Yüce dinimiz İslam'ın neşet ettiği yerler, her birisi Kâbe'nin bir şubesi mertebesinde olan mescitler ve camilerdir. Rahmet Peygamberi imar ettiği Mescid-i Nebevî ile cami merkezli bir şehir modeli ortaya koymuş, camiyi gündelik hayatın merkezinde konumlandırmıştır. Peygamber Efendimiz, Asr-ı Saadetten itibaren, ulaştığı toprakları adalet, hikmet, merhamet, huzur, güven ve bilgiyle yoğuran İslam Medeniyetinin temellerini bu mescitte atmıştır. Mescid-i Nebevî'nin içinde teşekkül ettirdiği suffe ile hem yaşadıkları çağı hem de sonraki asırları aydınlatan güzide bir nesli bu mescitte yetiştirmiştir. Allah Resûlü (s.a.s), bir hadis-i şeriflerinde kalbi mescitlere bağlı olan kimseleri Yüce Rabbimizin kıyamet günü arşın gölgesinde gölgelendireceğini müjdelemiştir. (Müslim, Zekât, 91.)

Yüce dinimiz İslam'ın yeryüzündeki en büyük nişaneleri, içinde hayat bulduğumuz camiler ve mescitlerdir. Camiler ve mescitler İslam medeniyetinin mühürleridir. Birlik ve dirliğimizin en sağlam

kalesidir. Mahallelerimizin kalbi, şehirlerimizin ruhu, aziz milletimizin ve ümmet-i Muhammed'in umududur. Biz müminlerin her türlü benlik duygusundan arınarak kardeşler olmamıza vesile olan kutlu yerlerdir. Bütün makam ve mevkiden sıyrılıp "kul" olmanın lezzetine erdiğimiz huzurgâh-ı ilahîdir. Peygamber Efendimizin ifadesiyle **“Şehirlerin, Allah'a en sevimli olan mekânları camilerdir.”** (Müslim, Mesâcid, 288.)

Cami ve mescitlerimizin varlığı bağımsızlığımızın göstergesidir. Kubbeleri arşın altında toplanışımızın adıdır. Minareleri tevhidin sembolüdür. Ezanları, şehadetimizin temelidir. Salâları, milletçe şahlanişımızın, düşmana topyekûn karşı duruşumuzun başlangıcıdır. Mihrapları, her türlü kötülüğe karşı yekvücut mücadele yeridir. Minberleri, iman, ibadet ve ahlakı bizlere öğretir. Kürsüleri, hak ve hakikatin sesidir. Daha birçok sebepten dolayı İslam, mescit ve camilerin yapımına çok büyük önem vermiştir. Yüce Rabbimiz Kur'an-ı Kerim'de mescitleri imar edenleri şöyle övmektedir:

إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى
الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ فَعَسَىٰ أُولَٰئِكَ أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ.

“Allah'ın mescitlerini ancak Allah'a ve ahiret gününe iman eden, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren ve Allah'tan başkasından korkmayan kimseler imar eder. İşte doğru yolda olmaları umulanlar bunlardır.” (Tevbe, 9/18.)

Peygamber Efendimiz (s.a.s) ise camileri imar edenleri şöyle müjdelemektedir:

مَنْ بَنَىٰ مَسْجِدًا لِلَّهِ بَنَىٰ اللَّهُ لَهُ فِي الْجَنَّةِ مِثْلَهُ.

“Her kim ki Allah için bir mescit bina ederse, Allah ona Cennet'te bu mescidin benzeri bir köşk bina eder.” (Müslim, Zühd, 44.)

Camilerin maddi imarı ne kadar önemli ve gerekli ise manevi mimarı da o kadar önemli ve gereklidir. Camilerin en önde gelen manevi imarı, cami içinde görev yapacak, dini hizmetleri yürütecek görevlileri ve kadın-erkek, genç ihtiyar demeden camileri dolduracak cemaat yetiştirmektir. Zira din görevlisi ve cemaati bulunan bir mabet manen mamurdur. Unutulmamalıdır ki her bir cami yeniden inşa edilebilir. Ancak en mükemmel bir şekilde yapılan bir camide din görevlisi ve cemaat yoksa o cami manen virane olmuş demektir.

Camilerin fiziksel yapılarının tezyin edilmesine ne kadar önem veriyorsak camilerin içerisinde ilmi ve manevi faaliyetleri gerçekleştirmeye de en az o derece önem vermemiz gerekmektedir. Müminler olarak bizler camileri insan ve toplum hayatına şekil veren merkez haline getirmek için seferber olmalıyız. Zira camiler sadece duvarlardan, kubbeden ve minareden oluşan bir yapı değildir. Camilerin asıl unsuru cemaatimizdir. Camiler toplumların kökü gibidir. Müslüman halk ise caminin gövdesidir.

Camiler insanlarla, insanlar camilerle hayat bulur. Camiye bütün Müslümanlar hayat verir ve her bir Müslüman camide ancak hayat bulur. Mümin, sevinci ve neşeyi camide arar. Camiler müminlerle, müminler bilgi ve hikmetle mamur olur.

Camiler, medeni bir hayatın tüm kurumlarını temsil eden bütün fonksiyonlarını üstlenmiştir. Dolayısıyla İslam medeniyeti cami merkezli bir medeniyettir. “İslam beldelerinin olmazsa olmazı nedir?”

diye bir soru sorsak hep birlikte “Camiler ve mescitlerdir” cevabını veririz. Zira medeniyetimizde ve tarihimizde cami, İslam beldesinin kimliğidir. Camiler ve mescitler, ibadet mahalli olma temel görevlerinin yanında, okul, yatılı kurs, misafirhane, hastane gibi bütün sosyal ve medeni fonksiyonların yerine getirildiği merkez bir kurum olagelmıştır.

Müslümanın günü sabah namazıyla başlar. Diğer vakit namazlarıyla anlamlı dilimlere bölünür ve yatsı namazıyla sona erer. Beş vakit namazın cemaatle kılınması ise müminlerin dayanışması, kaynaşması anlamına gelir. Mümin, hayatına namaz ile camide başlar, camide huzura erer. Rabbine kulluğunu seher vaktinde arz eder. İftitah tekbiriyle bütün meşgalelerden izale olarak Rabbine yönelir. Kulluğunu Rabbine arz eder. Mümin, günün tam ortasında yoğun koşuşturmalarına bir ara vererek öğle namazı için camiye yönelir. Allah’ın rahmetine, mağfiretine ve affına talip olur. Mümin, üzerine yemin edilen bir vakte ulaşmanın heyecanı ile ikinci namazı için camiye koşar. Allah ile arasındaki kurduğu bağı, hayatın karmaşasına feda etmez. Mümin akşam namazıyla kulluğunu taçlandırır. Çalışma hayatının verdiği beden ve ruh yorgunluğunu caminin eşsiz huzuruyla sekinete kavuşturur. Mümin yatsı namazıyla da gününü sonlandırır. Rabbine verdiği sözde sadık kalarak bir günü tamamlamanın verdiği hazla yeni bir güne hazırlanır.

Mescitler bir anlamda tevhit merkezleridir. Nitekim Yüce Rabbimiz bu hususta şöyle buyurmuştur:

وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا

“Mescitler yalnız Allah’ındır. O halde Allah’ın yanına katarak hiçbir kimseye kulluk etmeyin.” (Cin, 72/18) Bununla birlikte mescit ve cami düşmanlığı da en büyük zulümdür. Nitekim Kur’an-ı Kerim’de şöyle buyrulmaktadır:

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ وَسَعَى فِي خَرَابِهَا
أُولَئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَائِفِينَ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي
الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ

“Allah’ın mescidlerinde O’nun adının anılmasına engel olan ve onların harap olması için çalışandan daha zalim kim olabilir? Aslında bunların oralara ancak korka korka girmeleri gerekir. Böyleleri için dünyada rezillik var, âhirette de onlar için büyük azap vardır.” (Bakara, 2/114)

İslam toplumunda hayat bir anlamda cami ile başlar cami ile nihayete erir. Biz müminler ezanla geldiğimiz bu dünyadan sala ile ayrılırız. Şadırvanında abdest aldığımız camilerimizin yanı başında bulunan kabristanlar bizlere hep bu hususu hatırlatır. İslam beldelerinde yollar hep camilere çıkar. Dolayısıyla şehirlerimizin mescitten yoksun olması asla düşünülemez. Şu hususu unutmayalım ki bütün dünyada İslam ve ona inanan Müslümanların alâmet-i fârikası camilerdir.

Camiler doğal hayatında en güzide mekânlarıdır. Nitekim şehirlerde ve büyük yerleşim alanlarında huzura ereceğimiz, yeşil alanları içinde tefekküre dalacağımız yerlerdir camiler. Şadırvanlarındaki suların şırlıtısı ve ağaçlarındaki öten kuşların cıvıltısı bizi hep mutluluğa sevk eder.

Camiler ve mescitler, yaş ve cinsiyet ayrımı gözetilmeksizin her bir Müslüman için vazgeçilmez mekândır. Peygamber Efendimiz (s.a.s) mescidin bir araya getiren, kaynaştıran, eğiten ve dönüştüren gücüyle inananları bu güzide yerde eğitmiştir. Bu dönüştürme seferberliğinden herkesin istifade etmesini

istemiş ve bu hususta şöyle buyurmuştur: **لَا تَمْنَعُوا إِمَاءَ اللَّهِ مَسَاجِدَ اللَّهِ** “Allah'ın kadın kullarının Allah'ın mescitlerine gelmelerine engel olmayın.” (Müslim, Salât, 136) Sevgili Peygamberimizin mesajı son derece açıktır. Kadın, Allah'ın kuludur. Kul da Allah'ın mescid de Allah'ındır. Kadınlarda erkekler gibi mutlaka camilerde ve mescitlerde yerlerini almalıdır.

Camilerde annesinin kucağındaki bebeklerden, koşup oynayan afacanlara kadar her yaşta çocuklarımız da yerini almalıdır. Tıpkı Peygamber Efendimiz zamanındaki Mescid-i Nebevî'de olduğu gibi. Nitekim Peygamber Efendimiz, omuzlarında torunları olduğu halde namaz kılmıştır. (Ebû Davûd, Salât, 164,165) Hatta bu şeklide namaz kıldığına dair rivayetler günümüze kadar ulaşmıştır. (Müslim, Mesâcid, 43) Allah Resûlü (s.a.s) bir Cuma günü hutbe verirken, kırmızı entarilerinin eteklerine bastıkları için sendeleyerek yürüyen torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin Efendilerimizin mescide girdiğini görünce konuşmasını kesmiş, minberden inmiş, onları kucağına alarak tekrar minbere çıkmış ve şöyle buyurmuştur: **“Allah, ‘Mallarınız ve çocuklarınız imtihan vesilesidir’ derken ne kadar doğru söylemiş! Şu iki yavrunun düşe kalka yürüyüşünü görünce dayanamadım da sözümü keserek onları kucağıma aldım.”** (Tirmizî, Menâkıb, 30)

Çocuklarımızın camide olmasını arzu ediyorsak, Peygamber Efendimizin örnek hayatını hayatımıza aktarmalıyız. Çocuklarımızın cami içinde yaptığı yaramazlıkları mazur görmeli, onlara asla kızmamalı ve onların camiden uzaklaşmalarına sebep olmamalıyız. Bunun yerine toplumsal hayatın akışına şahit olan, mümin olmanın sınırlarını ve sorumluluklarını öğrenen bireyler yetiştirmek üzere çocuklarımıza gönül dünyamızda ayırdığımız yerin bir benzerini veya daha fazlasını camilerimizde ve mescitlerimizde ayırmalıyız.

Cami, hayatın, hayat caminin içindedir. Dolayısıyla baba da anne de çocuk da camide olmalıdır. Ailenin zihin ve gönül dünyası, camide beslenmelidir. Anne ve baba, iyiyi, doğruyu, hakikati camide öğrenmeli, evladına da öğretmelidir. Anne-baba-çocuk aynı ezana kulak verir, aynı tekbirin coşkusunu yaşar, aynı kıraatin huzurunu tadar ve aynı nasihate icabet ederse ailece birliğe ve dirliğe ererler. Bu hususta Yüce Rabbimizin şu buyruğunu asla unutmayalım:

**وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا لَا تَسْأَلُكَ رِزْقًا نَحْنُ نَرْزُقُكَ
وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَى**

“Ailene namazı emret ve kendin de ona devam et. Senden rızık istemiyoruz. Seni rızıklandıran biziz. Hayırlı son ise ancak takvadır.” (Tâhâ, 20/132)

Günümüzde camilerimize bakıldığında Cuma, bayram ve teravîh namazlarına gösterilen alakanın vakit namazlarına gösterilmediğine üzülen şahit oluyoruz. Minaresiyle, kubbesiyle, mihrabıyla, minberiyle bina edilen güzide camilerimiz beş vakit sessiz sedasız bizleri beklemektedir. Cemaatleri olmadan camilerimizin gerçek anlamda imar edilmiş olduklarından söz etmek mümkün müdür? Bu durum bize, camiyle olan gönül bağımızı tekrar gözden geçirmemiz gerektiğini hatırlatmaktadır.

Günümüzde kalbimizi nelere bağlamıyoruz ki? İyi bir ev ve araba, makam ve servet gibi nice dünya nimetlerine gönüllerimizi bağlamaktayız. Yaratılış amacımızı unutup aslında birer araç olan bu nimetleri amaç haline dönüştürmek bizlere ne kadar fayda getirmektedir? Oysaki camiler bize kim olduğumuzu

hatırlatır. Modern hayatın bütün dayatmalarına rağmen, kalbimizi geçici heves ve mutlulukların ablukasından kurtarıp gerçek mutluluğa ulaştıracak mekânlardır.

Cami ve mescitlerimizde görev yapan ve insanlığa hizmeti kendine şeref bilen din görevlilerimiz ise Peygamberimizin emanetini omuzlanmışlardır. Onlar, hayata geldiğimiz ilk anda kulağımıza ezan okuyan ve kamet getiren, hayatımız sona erdiğinde ise ebedi huzura uğurlayan hayatımızın her anında bizlere rehberlik eden vefakâr hocalarımızdır. Zaman ve mekân gözetmeden gönüllerini ve kapılarını herkese açan güzide insanlardır. Onlar her gün beş vakit arkalarında divana durduğumuz imamlarımızdır. Ezan-ı Muhammedî ile gök kubbeyi mamur eden müezzinlerimizdir. Gönülleri ve hayatları Kur'an ile buluşturan Kur'an kursu öğreticileridir. Kürsüden hak ve hakikati öğreten vaizlerimizdir. Şehirlerin manevi mihmandarı olan müftülerimizdir.

Kalbimizi camiye bağlayıp, namazlarımızı cemaatle kılmaya özen gösterelim. Namazlarımızı cemaatle kılmayı heyecanla bekleyelim. Namazlarımızı kılıp camiden ayrıldığımızda ise kalbimiz ve zihnimize hep orada kalalım. Hayatın bütün meşgalelerinden ve sıkıntılarından arınıp nefes aldığımız camilerimizi imar ve ihya edelim. Camilerimizi hayatımızın merkezine alalım. Kadınıyla erkeğiyle, çocuğuyla yaşlısıyla camide olalım, camide hayat bulalım.

Her yıl olduğu gibi bu yıl da 1-7 Ekim tarihleri arası "Camiler ve Din Görevlileri Haftası" olarak kutlanacaktır. Bu yıl "Cami ve Hayat" temasıyla camilerimizin ve din görevlilerimizin hayatımıza kattığı anlam ve değerleri toplumumuzla paylaşacağız. Âl-i cenâp milletimizin camilerimizi mamur etmek için gösterdiği fedakârlıkları hayırla yâd edeceğiz.

Bu vesileyle ezan ile başlayıp sala ile son bulan hayatımıza rehberlik eden hocalarımızdan, camilerimizin en değerli varlığı olan cemaatimizden ahirete irtihal edenlere rahmet, hayatta olanlara sağlıklı ve huzurlu bir ömür diliyorum. Yüce Rabbim, yurdumuzu camisiz, camilerimizi cemaatsiz, minarelerimizi ezansız bırakmasın!

Hazırlayan
Abdullah OKUROĞLU
Başkanlık Vaizi

¹ Cami ve Hayat konulu vaazımız DİB yayınlarından çıkan Cami ve Hayat adlı kitap ön plana alınarak hazırlanmıştır.